

Poradnik "krok po kroku"

dotyczący wdrażania Konwencji o Prawach Dziecka
w celu zaprzestania stosowania kar cielesnych

Wydawca	Sekretariat Rady Państw Morza Bałtyckiego Slussplan 9, PO Box 2010, 103 11 Sztokholm, Szwecja
Autors	Anna Henry i Triona Lenihan, Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children
Redaktorzy	Turid Heiberg, Annabel Egan i Maria Corbett
Partnerzy programu	Rada Państw Morza Bałtyckiego; Ministerstwo Spraw Społecznych Estonii, Ministerstwo Spraw Społecznych i Zdrowia Finlandii; Ministerstwo Opieki Społecznej Łotwy; Rzecznik Praw Dziecka w Polsce, Ministerstwo Zdrowia i Spraw Społecznych Szwecji oraz Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children
Wkład ekspercki	Daja Wenke
Projekt	Myah Design www.myahdesigns.com
Zespół ds. działań kreatywnych	Shawanna von Blixen i Marlene Riedel
Tłumaczenie z języka angielskiego	Dr n. o zdrowiu Arkadiusz Badziński

ISBN: 978-91-984817-7-8

2018

Niniejsza publikacja jest licencjonowana przez Radę Państw Morza Bałtyckiego na podstawie międzynarodowej licencji Creative Commons Attribution - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych 4.0. Aby wyświetlić kopię tej licencji, odwiedź stronę internetową <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Chciałbyś przetłumaczyć tę publikację?

Skontaktuj się z Radą Państw Morza Bałtyckiego, aby dowiedzieć się więcej na temat kształtu, akredytacji i praw autorskich.

spis treści

program Dzieciństwo bez przemocy 1

01

wprowadzenie i kluczowe wiadomości 3

02

globalna perspektywa i wnioski 6

- 2.1 dlaczego należy zakazać stosowania kar cielesnych? 6
- 2.2 globalny postęp 7
- 2.3 wnioski 8

03

reformowanie prawa 11

- 3.1 podstawy prawne 11
- 3.2 przegląd obowiązujących przepisów 12

04

planowanie wdrożenia zakazu stosowania kar cielesnych 16

- 4.1 kluczowe zasady skutecznego wdrażania 16
- 4.2 kompleksowe krajowe plany działań 16
- 4.3 elementy skutecznego wdrożenia 17

05

szkolenia i budowanie potencjału 19

- 5.1 wskazówki i szkolenia 19
- 5.2 integracja z krajowymi i lokalnymi systemami ochrony dzieci 20

06

współpraca ze stronami 22

- 6.1 rodzice i rodzina 22
- 6.2 dzieci 23
- 6.3 społeczeństwo obywatelskie 23

07

zwiększanie świadomości 25

- 7.1 zmiana zachowania i transformacja społeczna 25
- 7.2 podejścia oparte na prawach 26
- 7.3 grupy kluczowe 26
- 7.4 partnerstwo 26
- 7.5 etyka w prowadzeniu kampanii 26
- 7.6 przekazywanie kluczowych wiadomości 26

08

wnioski 27

program Dzieciństwo bez przemocy

Zmienianie świata:

Urzeczywistnianie dzieciństwa bez przemocy

Przyjęcie krajowego prawa zakazującego stosowania kar cielesnych wobec dzieci we wszystkich środowiskach, w tym w domu, to ogromne osiągnięcie. Stanowi ono jasne potwierdzenie, iż kara cielesna jest formą przemocy wobec dzieci, która nie jest już akceptowana społecznie oraz nie jest prawnie dozwolona. Z chwilą wprowadzenia zakazu, społeczeństwa oraz państwa mają obowiązek zapewnienia, iż zakaz ten zostanie skutecznie wdrożony. Kraje na całym świecie stają przed tym wyzwaniem a cel, jakim jest zniesienie kar cielesnych wobec dzieci jest obecnie silnie akcentowany w krajowych i regionalnych programach.

Region Morza Bałtyckiego jest niemal całkowicie “strefą zakazu stosowania kar cielesnych” wobec dzieci, gdyż 10 spośród 11 krajów w tym regionie zabroniło stosowania kar cielesnych we wszystkich środowiskach. Szwecja była pierwszym krajem na świecie, który wprowadził ten prawny zakaz w 1979 roku; następnie Finlandia (1983), Norwegia (1987), Dania (1997), Łotwa (1998), Niemcy (2000), Islandia (2003), Polska (2010), Estonia (2015) i Litwa (2017). Federacja Rosyjska nie wprowadziła jeszcze zakazu prawnego.

Region Morza Bałtyckiego jest zróżnicowany. Podczas gdy niektóre kraje w tym regionie mają prawie 40-letnie doświadczenie związane z wprowadzeniem zakazu prawnego, inne dopiero rozpoczęły ten proces, którego celem jest zapewnienie dzieciństwa wolnego od przemocy. Program Dzieciństwo bez przemocy (z ang. Non-Violent Childhoods) opiera się na bardzo wyraźnym zaangażowaniu i przywództwie, jakim wykazują się kreatorzy zmian w regionie. W ten program zaangażowani są politycy, urzędnicy państwowi, dostawcy usług, praktycy, badacze, orędownicy, środki masowego przekazu oraz obywatele, w tym dzieci, młodzież, a także rodzice.

Rozwój sytuacji w regionie Morza Bałtyckiego pokazuje, że można zmieniać postawy i zachowania oraz że normy społeczne mogą zostać zmienione na rzecz wspierającego wychowywania dzieci bez przemocy. Od czasu, kiedy krajowe zakazy weszły w życie, coraz więcej rodziców odrzuca stosowanie kar cielesnych w wychowaniu swoich dzieci. Jednak pomimo osiągniętego postępu, zbyt wiele dzieci nadal doświadcza przemocy fizycznej i emocjonalnej lub upokarzającego, i poniżającego traktowania.

Celem programu Dzieciństwo bez przemocy jest promowanie pełnego wdrożenia zakazu kar cielesnych wobec dzieci w regionie Morza Bałtyckiego poprzez wspólne, wielostronne planowanie i działania w tym zakresie. Program ten jest kierowany przez Sekretariat Rady Państw Morza Bałtyckiego przy współfinansowaniu przez Komisję Europejską. Partnerzy z pięciu krajów wspierają projekt opracowany przez ministerstwa i instytucje krajowe w regionie Morza Bałtyckiego: Ministerstwo Spraw Społecznych Estonii, Ministerstwo Spraw Społecznych i Zdrowia Finlandii, Ministerstwo Opieki Społecznej Łotwy, Rzecznika Praw Dziecka w Polsce oraz Ministerstwo Zdrowia i Spraw Społecznych Szwecji. Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children jest międzynarodowym partnerem tego programu.

W ramach programu Dzieciństwo bez przemocy opracowano zestaw poradników i kampanię skierowaną do rodziców, dzieci, praktyków, osób wspierających, a także decydentów. Każdy poradnik koncentruje się na określonym temacie: poradnik krok po kroku, wdrażanie zakazu w środowisku rodzinnym, pozytywne rodzicielstwo, kampanie podnoszące świadomość, świadczenie usług i śledzenie postępów. Ponadto, kampania podnosi świadomość w kwestii szkodliwego wpływu kar cielesnych i znaczenia posiadania przez dzieci zaufanych osób dorosłych, do których mogą się zwrócić. Poradniki i kampania dają inspirację, a także dostarczają wskazówek oraz praktycznych narzędzi, których celem jest zmiana społeczeństw oraz urzeczywistnienie idei dzieciństwa bez przemocy. Poradniki są oparte na doświadczeniach regionu Morza Bałtyckiego, ale przekazują kluczowe informacje i podkreślają najlepsze praktyki, które mają znaczenie nie tylko dla 11 państw w regionie, ale także dla Europy oraz dla całego świata.

Więcej informacji na temat poradników i kampanii można znaleźć na stronie www.childrenatrisk.eu/nonviolence

01

wprowadzenie i kluczowe wiadomości

Przyjęcie w 1989 roku Konwencji ONZ o Prawach Dziecka zasygnalizowało nowy konsensus, zgodnie z którym dzieci, jako istoty ludzkie, są pełnoprawnymi posiadaczami praw, a rządy, jako podmioty odpowiedzialne, odpowiadają za zapewnienie realizacji praw dziecka.

Konwencja jest obecnie najszerzej i najszybciej ratyfikowanym traktatem dotyczącym praw człowieka na świecie,¹ co pokazuje zaangażowanie wszystkich państw, które przystąpiły do zmiany globalnego postrzegania dzieci, zarówno wzmacniając je jak i chroniąc.

Artykuł 19.1 Konwencji zobowiązuje rządy do “ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej, psychicznej, ranienia lub krzywdzenia, zaniedbywania lub niedbałego traktowania, znęcania się lub wykorzystywania, w tym wykorzystywania seksualnego w trakcie sprawowania opieki przez rodzica (rodziców), opiekuna prawnego/opiekunów prawnych lub jakąkolwiek inną osobę, która sprawuje opiekę nad dzieckiem.”² Zakończenie stosowania przemocy w celu dyscyplinowania dzieci we wszystkich środowiskach jest ważną strategią w ruchu na rzecz zakończenia wszelkich form przemocy wobec nich.

Prawny zakaz stosowania kar cielesnych jest podstawą ograniczania ich stosowania, ale sam nie wystarczy, aby uwolnić dzieci od przemocy. Zakaz musi być skutecznie wdrażany, w tym poprzez ogólnospołeczne działania, mające na celu zmianę norm społecznych oraz postaw wobec przemocy w wychowaniu dzieci. Urzeczywistnianie prawnego zakazu stosowania kar cielesnych wymaga czasu oraz inwestycji, jednak doświadczenie pokazuje, że jest to możliwe.

Poradnik “krok po kroku” został oparty na Konwencji ONZ o Prawach Dziecka oraz na komentarzach ogólnych do Konwencji wydanych przez Komitet

Praw Dziecka ONZ. Wyjaśnia, w jaki sposób można zastosować te środki w praktyce, od reformy prawa po podnoszenie świadomości, w tym planowanie, kształcenie, szkolenie i budowanie potencjału zarówno dla specjalistów, jak i społeczeństwa obywatelskiego.

KLUCZOWE WIADOMOŚCI

Ten poradnik zawiera następujące kluczowe kwestie:

- Wiemy, że można zmieniać postawy oraz zachowania. W krajach, które ograniczyły stosowanie kar cielesnych, zmiana społeczna została osiągnięta poprzez połączenie reformy prawa, rozwoju społeczno-politycznego oraz ewoluującego rozumienia dzieci jako posiadaczy praw. Wsparcie polityczne, jasne ustawodawstwo oraz krajowe plany działania są ważnymi narzędziami, dzięki którym zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci urzeczywistnia się. Krajowe plany i strategie działania dają lepsze efekty, gdy role, a także obowiązki są jasno sprecyzowane, a działania są finansowane na poziomie lokalnym oraz krajowym.
- Głównym celem reformy prawa jest wyraźne informowanie, że jakkolwiek forma kar cielesnych jest niedopuszczalna oraz że prawo chroni dzieci przed napaścią, tak jak ma to miejsce w przypadku osób dorosłych oraz że będzie stosowane w najlepszym interesie dziecka. Głównym celem zakazu jest edukacja, a także zapewnienie wsparcia dla rodziców, opiekunów i innych osób, a nie ich ściganie sądowe. Skutecznej reformie prawa

¹ Więcej informacji można znaleźć na stronie: https://www.unicef.org/crc/index_30229.html

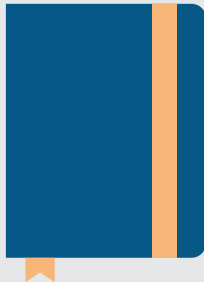
² Kopię Konwencji można znaleźć na stronie: https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf?ga=2.180006244.1945329974.1534770920-415042064.1534770920

towarzyszy jasny plan działania, w tym kroki mające na celu podniesienie świadomości w zakresie prawa.

- Wszyscy specjaliści pracujący bezpośrednio i pośrednio z dziećmi potrzebują szkoleń oraz budowania potencjału, w celu zrozumienia prewencyjnego celu zakazu stosowania kar cielesnych, a także sposobu jego wdrożenia, aby jak najlepiej wspierać dzieci. Właściwe grupy specjalistów obejmują decydentów, pracowników socjalnych, nauczycieli, pracowników organów ścigania, pracowników służby zdrowia, a także inne osoby zaangażowane w opiekę nad dziećmi.
- Skuteczne wdrożenie prawa zakazującego stosowania kar cielesnych wymaga widocznej, międzysektorowej koordynacji w celu zapewnienia środków edukacyjnych oraz prewencyjnych, które są priorytetowe oraz powszechnie dostarczane i komunikowane. Dobra koordynacja, monitorowanie oraz ewaluacja w obrębie instytucji rządowych oraz między rządem a społeczeństwem obywatelskim zapewni skuteczne wdrożenie tego prawa.
- Skuteczne wdrażanie wymaga skoordynowanych działań służb oraz instytucji koordynowanych przez władze krajowe i lokalne na rzecz dzieci, rodziców, innych opiekunów, rodzin, społeczności, a także społeczeństwa obywatelskiego. Społeczeństwo obywatelskie obejmuje organizacje charytatywne, środowisko akademickie, media, grupy wyznaniowe, a także inne organizacje. Wdrożenie zakazu stosowania kar cielesnych wymaga środowiska, w którym te grupy mogą najskuteczniej działać, aby wspierać wdrażanie zakazu w całym społeczeństwie.³

- Konieczna jest spójna oraz dostrzegalna komunikacja, aby umożliwić różnym odbiorcom zrozumienie oraz wspieranie zakazu stosowania kar cielesnych oraz zrozumienie prawa dzieci do wolności od wszelkich form przemocy. Kluczowe przesłania, które należy przekazać, dotyczą faktu, iż kary cielesne są niedopuszczalne, a także szkodliwe dla dziecka oraz że dzieciństwo bez przemocy, przy wykorzystaniu metod pozytywnego rodzicielstwa przynosi korzyści zarówno dzieciom, jak i rodzicom, a także całemu społeczeństwu.

³ Komitet Praw Dziecka, "Komentarz ogólny nr 5 (2003): Ogólne środki wdrażania Konwencji o Prawach Dziecka", ust. 56.

02

globalna perspektywa i wnioski

Wiemy, że można zmieniać postawy oraz zachowania. W krajach, które ograniczyły stosowanie kar cielesnych, zmiana społeczna została osiągnięta poprzez połączenie reformy prawa, rozwoju społeczno-politycznego oraz ewoluującego zrozumienia dzieci jako posiadaczy praw. Wsparcie polityczne, jasne ustawodawstwo oraz krajowe plany działania są ważnymi narzędziami, dzięki którym zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci urzeczywistnia się. Krajowe plany i strategie działania dają lepsze efekty, gdy role, a także obowiązki są jasno sprecyzowane, a działania są finansowane na poziomie lokalnym oraz krajowym.

2.1 DLACZEGO NALEŻY ZAKAZAĆ STOSOWANIA KAR CIELESNYCH?

Stosowanie kar cielesnych narusza prawo dziecka do poszanowania ludzkiej godności oraz fizycznej integralności, a także jego prawa do zdrowia, rozwoju, edukacji, wolności od tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania.

W krajach, w których kary cielesne oraz napaść na osoby dorosłe są zabronione, legalność kar cielesnych wobec dzieci narusza prawo dziecka do nie bycia dyskryminowanym przez prawo ze względu na wiek. Przepisy, które dopuszczają napaść na dzieci, ale jednocześnie chronią dorosłych w tej kwestii, są znamienne dla niskiego statusu dzieci w społeczeństwie oraz wzmacniają postrzeganie dzieci jako własność, a nie jako indywidualne osoby, a także pełnoprawnych posiadaczy praw. Legalność stosowania kar cielesnych również podważa ochronę dzieci, ponieważ wzmacnia przekonanie, że pewien stopień przemocy wobec dzieci jest dopuszczalny.

Komitet Praw Dziecka ONZ jednoznacznie stwierdza w odniesieniu do wszystkich krajów, że Konwencja

o Prawach Dziecka wymaga całkowitego zakazu stosowania kar cielesnych we wszystkich środowiskach, w tym w domu oraz wymaga skutecznego wdrożenia tego zakazu. Inne ONZ-owskie oraz regionalne organy monitorujące realizację traktatów dotyczących praw człowieka wzmacniają to wezwanie do zakazu i eliminacji stosowania kar cielesnych, a kwestia ta jest często poruszana w Powszechnym Przeglądzie Okresowym (z ang. Universal Periodic Review).⁴

Kara cielesna pozostaje najczęstszą formą przemocy doświadczanej przez dzieci we wszystkich regionach świata. W najgorszych przypadkach może prowadzić do poważnych obrażeń, a nawet śmierci, jednak coraz więcej badań łączy również mniej surowe formy kar cielesnych, takich jak "klapsy" z szeregiem negatywnych skutków zdrowotnych oraz behawioralnych dla dzieci, z których wiele może się utrzymywać w okresie dorosłości. Oprócz bezpośrednich szkód fizycznych, kary cielesne wiążą się z gorszym zdrowiem psychicznym, słabszym rozwojem mózgu oraz niższymi wynikami edukacyjnymi, zwiększoną agresją, zachowaniami antyspołecznymi oraz ze zniszczonymi relacjami

4 Powszechny Przegląd Okresowy jest systemem oceny wzajemnej, w którym państwa są badane przez inne państwa członkowskie ONZ w zakresie krajowych ogólnych praw człowieka, co pięć lat. Państwa wydają zalecenia krajowi objętemu przeglądem, który musi reagować na każde otrzymane zalecenie.

rodzinnymi.⁵ Mogą również prowadzić do zwiększenia akceptacji i użycia przemocy w dorosłym życiu. W szczególności wiążą się ze zwiększonym ryzykiem doświadczania przemocy ze strony partnera, zarówno w roli ofiary jak i sprawcy.⁶

Zakończenie stosowania kar cielesnych jest zatem niezbędne dla zmniejszenia ogólnego poziomu przemocy w społeczeństwach. W ramach Celu 16 Agendy Zrównoważonego Rozwoju "Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje" wszystkie państwa zobowiązały się do zakończenia stosowania wszelkich form przemocy wobec dzieci do 2030 roku (Cel 16.2).⁷ Jeden ze wskaźników, przyjęty w celu śledzenia postępów w tym kierunku, mierzy odsetek dzieci, które doświadczają kar cielesnych stosowanych przez opiekunów (Wskaźnik 16.2.1). Opracowano kompleksowy pakiet strategii, zwany INSPIRE, który ma na celu stworzenie ram dla państw umożliwiających zakończenie stosowania przemocy wobec dzieci. Niniejszy pakiet INSPIRE podkreśla potrzebę wprowadzenia przepisów zakazujących stosowania kar cielesnych wobec dzieci przez rodziców, nauczycieli i innych opiekunów.⁸

Prawny zakaz stosowania kar cielesnych jest niezbędną podstawą do ograniczenia ich stosowania, ale reforma prawa musi być skutecznie wdrażana, w tym poprzez ogólnospołeczne działania zmierzające do zmiany norm społecznych oraz postaw wobec przemocy w wychowywaniu dzieci. Dowody pozytywnych zmian w postawach oraz praktyce w dyscyplinowaniu i edukowaniu dzieci po wprowadzeniu zakazu stosowania kar cielesnych są silne,⁹ ale proces zmiany zachowania wymaga czasu. Dlatego też kraje, które nie osiągnęły jeszcze pełnego zakazu prawnego, muszą priorytetowo potraktować reformę ustawodawstwa krajowego jako pierwszy krok, jeśli mają zmniejszyć częstotliwość występowania kar cielesnych do 2030 roku (Wskaźnik 16.2.1).

2.2 GLOBALNY POSTĘP

Odkąd Szwecja stała się pierwszym krajem, który w 1979 roku wprowadził prawny zakaz stosowania wszelkich kar cielesnych wobec dzieci, światowy postęp w kierunku ich zakazu przyspieszył, szczególnie w ostatnich latach. Od 2006 roku, kiedy Światowy Raport ONZ na temat przemocy wobec dzieci zalecił w trybie pilnym wprowadzenie zakazu, liczba państw, które zakazały stosowania kar cielesnych, zwiększyła się ponad trzykrotnie. Obecnie ponad jedna czwarta wszystkich państw członkowskich ONZ zakazała stosowania kar cielesnych we wszystkich środowiskach, w tym w środowisku

domowym. O wiele więcej krajów zobowiązało się do wprowadzenia tego zakazu i poczyniło postępy w tym zakresie w środowiskach poza domem, na przykład w szkołach.

Państwa, które są niechętne kwestionowaniu stosowania kar cielesnych, czasami twierdzą, że jest "zbyt wcześnie" i że należy poczekać z zakazem do czasu, aż opinia publiczna będzie gotowa na zmiany. Należy jednak pamiętać, że ochrona przed wszelkimi formami przemocy została już uznana za podstawowe prawo każdego dziecka, a kwestia dotycząca tego, czy opinia publiczna jest za wprowadzeniem zakazu, nie powinna być wykorzystywana jako usprawiedliwienie dla opóźnienia realizacji zakazu. Ponadto, doświadczenie wielu państw pokazuje, że zmiana opinii publicznej na korzyść zakazu stosowania kar cielesnych częściej występuje po wprowadzeniu zakazu niż go poprzedza, co samo w sobie może prowadzić do ogólnokrajowego uznawania korzyści płynących ze stosowania metod dyscypliny bez przemocy.

Czasami twierdzi się, że wprowadzenie zmiany w kierunku wychowywania dziecka bez przemocy może odbyć się bez wprowadzenia zakazu. Trudno jednak wpłynąć na rodziców, aby nie stosowali kar cielesnych, gdy pozostają one w zgodzie z prawem. Kiedy kary cielesne są głęboko zakorzenioną praktyką pokoleń prawo musi zapewnić jasność oraz wskazać ponad wszelką wątpliwość, a także bez wyjątku, że stosowanie tego typu kar nie jest już prawnie dopuszczalne.

Wiele państw oraz społeczeństw boryka się również z wieloma naruszeniami praw dziecka, a także kwestiami ochrony dzieci dotyczącymi m.in. pracy dzieci oraz przemocy seksualnej wobec nich, ale powszechność takich wyzwań nie jest powodem do opóźnienia zakazu stosowania kar cielesnych. Proces reformy prawa w celu zapewnienia dzieciom takiej samej ochrony przed napaścią, jaka jest dostępna osobom dorosłym, przyczynia się do podniesienia statusu dzieci w społeczeństwie oraz promuje postrzeganie dzieci jako pełnoprawnych obywateli, a także posiadaczy praw a nie „pół-obywateli” lub własności. W ten sposób zajęcie się kwestią kar cielesnych może stanowić punkt wyjścia do holistycznego podejścia do wszystkich praw dziecka. Na przykład, w niektórych krajach, które ograniczyły stosowanie kar cielesnych po wprowadzeniu zakazu prawnego, zaobserwowano również wzrost akceptacji osób dorosłych w zakresie partycypacji dziecka oraz poszanowania dla opinii dziecka.

5 Gershoff, ET, "Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review" [Kary cielesne stosowane przez rodziców oraz powiązane zachowania i doświadczenia dzieci: przegląd teoretyczny i metaanalizy], *Psychological Bulletin* 2002 (128 (4)), 539-579; oraz Gershoff, ET, Grogan-Kaylor, A., "Spanking and Child Outcomes: Old Controversies and New Meta-Analyses" [Klasy i wyniki dzieci: stare kontrowersje i nowe metaanalizy], *Journal of Family Psychology* 2016 (30 (4)), 453-469.

6 Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children: kary cielesne wobec dzieci: przegląd badań dotyczących ich wpływu i powiązań, dokument roboczy (Londyn: Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children, 2016 r.); i Temple, JR, Choi, HJ, Reuter, T., Wolfe, D., Taylor, CA, Madigan, S., Scott, LE, "Childhood Corporal Punishment and Future Perpetration of Physical Dating Violence" [Kary cielesne w okresie dzieciństwa i przyszłe sprawstwo przemocy fizycznej podczas randek], *Journal of Pediatrics* 2017, opublikowane online 4 grudnia 2017 r.

7 Więcej informacji na stronie: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

8 Światowa Organizacja Zdrowia INSPIRE: 7 strategii na rzecz zakończenia przemocy wobec dzieci http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/inspire/en/

9 Można to zaobserwować w regionie Morza Bałtyckiego, gdzie wiele krajów przeprowadziło porównywalne badania przed i po reformie prawa. Na przykład, w Szwecji liczba dzieci regularnie otrzymujących klapsy spadła z około połowy w latach 70. do około jednej trzeciej w latach 80. i kilku procent po 2000 roku.

2.3 WNIOSKI

Z doświadczeń w całym regionie Morza Bałtyckiego wyłoniono szereg kluczowych wniosków dotyczących osiągnięcia pełnego zakazu stosowania kar cielesnych oraz wprowadzenia go w życie.

2.3.1 OSIĄGANIE ZAKAZU PRAWNEGO

- Biorąc pod uwagę tradycyjną prawną oraz społeczną akceptację pewnego natężenia kar cielesnych w wychowywaniu dzieci w wielu społeczeństwach, prawo musi jasno stanowić, iż jakakolwiek forma lub natężenie kary fizycznej, lub jakakolwiek inna forma poniżającego lub upadającego karania dzieci jest bezprawna.
- Należy wyjaśnić, że głównym celem zakazu jest powstrzymanie rodziców od stosowania brutalnych lub innych okrutnych lub poniżających kar poprzez wspieranie i edukowanie rodziców, a także opiekunów, a nie ich ściganie sądowe. Pomaga to uspokoić opinię publiczną, a także kierować wprowadzaniem zakazu w najlepszym interesie dziecka.
- Rozwój społeczno-polityczny oraz ewoluujące zrozumienie dzieci jako posiadaczy praw przyczyniły się do udanych reform prawnych w wielu krajach, w szczególności w regionie Morza Bałtyckiego.
- Kampanie na rzecz reformy prawa mogą być skuteczne, gdy są wspierane przez media oraz prowadzone wspólnie przez różne podmioty, w tym: studentów, organizacje młodzieżowe, społeczne i oparte na wierze, organizacje pozarządowe, rzeczników praw, krajowe instytucje zajmujące się prawami człowieka, ministerstwa oraz polityków.
- Należy budować zrozumienie, zainteresowanie oraz poparcie dla zakazu stosowania kar cielesnych, niezależnie od tego, czy inicjatywa jest realizowana przez społeczeństwo obywatelskie, czy decydentów.
- Silny konsensus polityczny wspierający wprowadzenie tego zakazu ułatwia jego uchwalenie, ale ma również znaczenie dla późniejszych działań wdrożeniowych.

2.3.2 WDRAŻANIE ZAKAZU PRAWNEGO

- Plan wprowadzenia zakazu jest niezbędny, aby zapewnić jego integrację we wszystkich ministerstwach oraz departamentach. Może to być samodzielny plan lub integralny element szerszego planu zakończenia wszelkiej przemocy wobec dzieci. Krajowe plany działania funkcjonują lepiej, gdy role oraz obowiązki są jasne oraz finansowane na poziomie lokalnym i krajowym.
- Wdrażanie wymaga zgodnych działań - wspieranych wystarczającym finansowaniem z budżetu - w wielu obszarach polityki, w tym: w planowaniu publicznych kampanii edukacyjnych oraz podnoszących świadomość, świadczeniu usług wsparcia oraz informacji dla rodziców i dzieci oraz w szkoleniu zawodowym.
- Stałe podnoszenie świadomości ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia konsensusu we wspieraniu tego zakazu, a także w zmianie postaw oraz zachowań, dlatego też należy wprowadzić plany oraz finansowanie długoterwałych, a także powtarzających się działań.
- Kampanie odnoszą największy skutek, gdy informują rodziców, a także opiekunów zarówno o zagrożeniach wynikających ze stosowania kar cielesnych, jak i o korzyściach płynących z pozytywnego rodzicielstwa dla wspierania zdrowego rozwoju dzieci, zmniejszania stresu oraz wzmacniania relacji rodzic-dziecko.
- Współpraca między podmiotami państwowymi i niepaństwowymi jest kluczem do skutecznego rozpowszechniania, a także wdrażania zakazu prawnego. Obejmuje to społeczeństwo obywatelskie, środowisko akademickie, rzeczników praw oraz inne niezależne instytucje i media.
- Środki masowego przekazu mogą odgrywać istotną rolę we włączaniu tematów ochrony dzieci do publicznego dyskursu, w tym informacji o zakazie stosowania kar cielesnych oraz pozytywnym rodzicielstwie. Mogą również stanowić platformę do debaty publicznej, która może być potężnym narzędziem służącym zaangażowaniu obywateli w tę kwestię.
- Badania, analizy, a także dowody dostarczają informacji o bieżącej realizacji zakazu. Właściwe mechanizmy gromadzenia danych, takie jak okresowe badania dotyczące zdrowia lub dzieci-ofiar, mogą być wykorzystywane do monitorowania postępującej realizacji zakazu oraz powiązanych polityk.
- Powszechne działania przesiewowe zapewniają dobrą okazję do rozmowy z klientami na temat przemocy oraz kar cielesnych, a także mogą ułatwić identyfikację i śledzenie przypadków przemocy.

- Jasne obowiązki dotyczące zgłaszania przypadków mogą zachęcać do proaktywnego raportowania oraz przekazywania podejrzanych lub znanych przypadków przemocy, pomóc we wczesnej identyfikacji, a także interwencji oraz w zapobieganiu eskalacji przemocy.
- Zapobieganie podziałowi rodziny jest zasadniczym celem systemu ochrony dzieci. W przypadku stwierdzenia stosowania kar cielesnych w domu, najlepszy interes dziecka musi zostać określony indywidualnie dla każdego przypadku, z uwzględnieniem szczególnych okoliczności dziecka.
- Współpraca wielodyscyplinarna oraz międzyagencyjna ma zasadnicze znaczenie dla wczesnej identyfikacji, przekazywania przypadków oraz monitorowania przypadków przemocy wobec dzieci (np. model Barnahus).
- Usługi wsparcia dla rodziny i różnorodne programy szkoleniowe dla rodziców są potrzebne w celu zaspokojenia szczególnych potrzeb rodzin.
- W sytuacji podziału rodziny, służby są skuteczniejsze, gdy obdarzone są zaufaniem społecznym. Aby osiągnąć zaufanie, służby społeczne oraz państwowe muszą zapewnić przejrzystość, wiarygodność, odpowiedzialność, bezstronność w sposobie, w jaki rozpatrywane są przypadki przemocy w domu oraz podejmowane są dalsze działania.

03

reformowanie prawa

Głównym celem reformy prawa jest wyraźne informowanie, że jakakolwiek forma kar cielesnych jest niedopuszczalna i że prawo chroni dzieci przed napaścią, tak jak ma to miejsce w przypadku osób dorosłych oraz że będzie stosowane w najlepszym interesie dziecka. Głównym celem zakazu jest edukacja, a także zapewnienie wsparcia dla rodziców, opiekunów i innych osób, a nie ich ściganie sądowe. Skutecznej reformie prawa towarzyszy jasny plan działania, w tym kroki mające na celu podniesienie świadomości w zakresie prawa.

3.1 PODSTAWY PRAWNE

Komitet Praw Dziecka ONZ wyjaśnił cel zakazu stosowania kar cielesnych w Ogólnym Komentarzu nr 8. Stwierdził, że celem jest zapobieganie przemocy wobec dzieci poprzez zmianę postaw i praktyk, podkreślanie praw dziecka do równej ochrony oraz zapewnienie jednoznacznych podstaw ochrony dzieci oraz promowania pozytywnych, partycypacyjnych form wychowywania dzieci bez użycia przemocy.¹⁰ Celem reformy prawa zakazującej stosowania kar cielesnych jest zapewnienie, że dzieci będą miały taką samą ochronę prawną przed napaścią jak osoby dorosłe.

Wiele krajów poczyniło postępy w uchylaniu przepisów, które zezwalają lub dopuszczają stosowanie kar cielesnych wobec dzieci. Przepisy te często współistnieją z innymi prawami, które mają chronić dzieci przed “przemocą” i “krzywdzeniem”. Doświadczenie państw, które osiągnęły pełny zakaz, pokazuje, że rzucenie wyzwania głęboko zakorzenionym tradycyjnym postawom wobec dzieci wymaga kompleksowej reformy prawa, która znosi wszelkie prawa do stosowania kar cielesnych i daje jasny przekaz, zgodnie z którym jakiegokolwiek kary cielesne wobec dzieci w jakimkolwiek środowisku są niedopuszczalne i niezgodne z prawem.

ZAKAZ STOSOWANIA KAR CIELESNYCH ZOSTAJE OSIĄGNIĘTY W PRZYPADKU, GDY:

- Prawodawstwo wyraźnie zabrania - lub jest wyraźnie interpretowane jako zakazujące - wszystkich kar cielesnych i innych okrutnych, a także poniżających kar.
- Użyty język jest jasny i nie pozwala na błędną interpretację - prawo nie może pozostawiać wątpliwości co do tego, że dzieci nie mogą być fizycznie karane lub doświadczać upokarzających lub poniżających kar.
- Nie ma żadnych luk prawnych, które mogłyby zostać wykorzystane przez osoby starające się usprawiedliwić lub obronić pewien rodzaj brutalnej kary wobec dzieci.
- Wszelkie prawne formy obrony lub uprawnienia do stosowania kar cielesnych zostają uchylone, tak aby prawo karne dotyczące napaści miało zastosowanie zarówno do napaści na dzieci, jak i do osób dorosłych, bez względu na to, czy ich użycie jest opisane jako dyscyplina czy kara.

ZAKAZ STOSOWANIA KAR CIELESNYCH NIE ZOSTAJE OSIĄGNIĘTY POPRZEZ:

- Przepisy, które nie odnoszą się wyraźnie do stosowania kar cielesnych - na przykład przepisy zabraniające “wszelkich form przemocy” lub potwierdzające prawo dziecka do “poszanowania ludzkiej godności i integralności fizycznej”. Biorąc

¹⁰ Committee on the Rights of the Child, ‘General Comment No. 8 (2006): The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment’.

pod uwagę tradycyjną akceptację kar cielesnych w wychowywaniu dzieci, przepisy te nie będą postrzegane i interpretowane jako zabraniające stosowania wszelkich kar cielesnych.

- Przepisy zakazujące stosowania “kar cielesnych, które powodują krzywdę”. Prawa te można interpretować jako niezabraniające stosowania kar cielesnych osobom, które uważają, iż kara fizyczna jest szkodliwa tylko wtedy, gdy osiąga pewien stopień dotkliwości. Prawo musi jasno określać, iż kara cielesna jest zabroniona niezależnie od poziomu dotkliwości lub częstotliwości oraz bez względu na to, czy wyrządziła krzywdę, czy też miała ją wyrządzić.
- Przepisy, które ograniczają, a nie zakazują stosowania kar cielesnych (na przykład zakładają, że stosowanie ich jest niezgodne z prawem wobec starszych dzieci, ale zezwalają na nie w wypadku młodszych dzieci lub zakazują używania narzędzia, jednak przyzwalają na klapsy). Te tak zwane “prawa kompromisowe” nie gwarantują osiągnięcia pełnego zakazu stosowania kar cielesnych.

3.2 PRZEGLĄD OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW

Pierwszym krokiem w celu określenia wymaganego zakresu reformy prawa jest ocena obecnego stanu prawnego stosowania kar cielesnych. Musi się to odbyć we wszystkich środowiskach, w tym w domu, w szkołach, w ośrodkach opieki dziennej, w alternatywnych środowiskach opiekuńczych oraz w systemie karnym, włączając w to stosowanie kar cielesnych jako wyrok za przestępstwo. Należy również rozważyć przepisy regulujące śledztwo i sposoby reagowania na incydenty przemocy wobec dzieci, takie jak te dotyczące ochrony oraz zabezpieczenia dzieci, w celu stworzenia odpowiedniego systemu w najlepszym interesie dziecka. Celem przeglądu jest zidentyfikowanie przepisów prawnych, które obecnie powodują, że kary cielesne są zgodne z prawem. Mogą to być:

- Przepisy zezwalające na stosowanie kar cielesnych i/lub regulujące sposób ich wymierzania np. w szkołach lub wyrokach sądowych
- Przepisy prawne (w tym prawo zwyczajowe lub orzecznictwo) zapewniające ochronę prawną lub uzasadnienie stosowania kar cielesnych, takie jak “uzasadniona kara”, “użycie siły w celu zmiany postawy”, “umiarkowana zmiana postawy” itp.
- Ustawy, które milczą w tej kwestii, np. prawo oświatowe, które nie zabrania stosowania kar cielesnych w szkołach.

W niektórych państwach rządy wydały wytyczne, rekomendacje oraz okólniki, zgodnie z którymi kary cielesne nie mogą być stosowane. Mają one wydźwięk pozytywny, jednakże nie są równoznaczne z zakazem, który osiąga się dzięki legislacji przyjętej przez parlament i który można egzekwować. W

większości krajów obowiązują przepisy prawne dotyczące napaści, gdzie uderzenie lub atak na inną osobę jest przestępstwem. Wiele z nich ma prawo chroniące dzieci, zakazujące okrucieństwa wobec nich oraz konstytucję gwarantującą ochronę przed okrutnymi, nieludzkimi lub poniżającymi karami.

Konstytucje krajowe zazwyczaj nie wymagają reform, ponieważ zakaz w prawie krajowym byłby zgodny z tym prawem. W bardzo nielicznych przypadkach konstytucje dopuszczają stosowanie kar cielesnych, w którym to przypadku konieczna jest reforma. Niektóre kraje, ratyfikując międzynarodowe instrumenty praw człowieka, takie jak Konwencja o Prawach Dziecka, włączają te traktaty do prawa krajowego, tak aby miały pierwszeństwo przed prawem krajowym. Jednakże te zabezpieczenia nie stanowią wyraźnego zakazu stosowania kar cielesnych we wszystkich formach i nie zawsze mogą być interpretowane jako chroniące dzieci przed karami cielesnymi ze strony rodziców oraz innych opiekunów.

W niektórych krajach prawo rodziców, nauczycieli oraz innych osób do stosowania “rozsądnej” kary (kara cielesna, korygowanie itp.) istnieje w prawie zwyczajowym (orzecznictwie) i może zostać potwierdzone w prawodawstwie. Stanowi ono specjalną obronę, tak aby prawo o napaści nie miało zastosowania do “dyscyplinujących” ataków na dzieci przez rodziców, nauczycieli lub innych: kara cielesna jest uważana za “rozsądną”. W innych krajach prawo milczy i nie odnosi się do kar cielesnych w ogóle w prawie oświatowym lub rodzinnym: nie oznacza to, że są one zabronione. Jeśli prawo nie mówi wyraźnie, że stosowanie kar cielesnych jest zabronione, to należy rozumieć, iż zazwyczaj tak nie jest.

3.2.1 ZASADNICZE ELEMENTY

Dwa zasadnicze elementy reformy prawa w celu osiągnięcia zakazu obejmują:

- Uchylenie wszystkich uzasadnień oraz zezwoleń na stosowanie kar cielesnych
- Uchwalenie wyraźnego zakazu stosowania kar cielesnych oraz innych okrutnych i poniżających kar.

Po usunięciu z ustawodawstwa wszystkich istniejących zezwoleń, a także specjalnych uzasadnień dla stosowania kar cielesnych, podstawowe prawo karne dotyczące napaści będzie miało zastosowanie w stosunku do dzieci. Oznacza to, że jakkolwiek atak, nawet w kontekście kary lub “dyscypliny”, będzie niezgodny z prawem. Dzieci, podobnie jak dorośli, będą chronione przez prawo karne, gdziekolwiek się znajdują i kimkolwiek jest sprawca. Jednak usunięcie tych przepisów jest “cichą” reformą i nie stanowi wyraźnego przesłania, zgodnie z którym kary cielesne nie są już zgodne z prawem. Skuteczna reforma prawa jest jasna oraz jednoznaczna, tak aby dorośli oraz sądy nie mogły jej błędnie interpretować. Zakaz zostaje osiągnięty, gdy uchyleniu każdego

specjalnego uzasadnienia towarzyszy wprowadzenie oświadczenia, które wyjaśnia, iż napaść nie może być już usprawiedliwiona chęcią wymierzenia kary lub zastosowaniem środków wychowawczych.

Tam, gdzie nie ma żadnych uzasadnień, które należy uchylić, nowe ustawodawstwo może zostać wprowadzone w celu wyraźnego zakazania stosowania wszelkich kar cielesnych. Najlepiej byłoby, gdyby prawo uznawało prawa dziecka w domu, szkole, systemie karnym, alternatywnych placówkach opiekuńczych, miejscu pracy itp. Niektóre kraje wprowadziły nowe prawo zabraniające stosowania wszelkich kar cielesnych oraz innych okrutnych i poniżających kar, a także wprowadziły klauzulę zmieniającą i/lub uchylającą inne przepisy prawne dotyczące stosowania kar cielesnych. Nie należy pozostawiać żadnych luk prawnych, które mogłyby być interpretowane jako dopuszczające stosowanie kar cielesnych w jakimkolwiek środowisku.

3.2.2 UŻYWANIE WŁAŚCIWEGO JĘZYKA

Ponieważ stosowanie kar cielesnych jest tradycyjnie powszechnie akceptowane jako środek dyscyplinujący w wychowywaniu dzieci, mogą one nie być postrzegane jako krzywdzące, obraźliwe, a nawet pełne przemocy.

Z tego powodu przepisy, które zakazują “przemocy” lub “niehumanizacji lub poniżającego traktowania” albo, które chronią “integralność fizyczną” lub “osobisty honor i godność”, mogą być błędnie rozumiane. Użycie terminu “kara fizyczna” może być interpretowane jako wykluczające emocjonalne i psychologiczne formy kary. Prawo, które używa zwrotu “kara cielesna” jest jednoznaczne.

Zakaz stosowania kar cielesnych, “które powodują lub mogą spowodować krzywdę”, jest również mylący, ponieważ sugeruje, że istnieje rodzaj lub zakres kar cielesnych, który nie jest szkodliwy. Przepisy, które mają na celu wprowadzenie zakazu “kar cielesnych i wszystkich innych form okrutnego lub poniżającego karania”, odzwierciedlają język w Artykule 37 Konwencji o Prawach Dziecka oraz w Komentarzu Ogólnym Komitetu nr 8.

Bardzo rzadko zdarza się, aby w danym języku nie istniały słowa, które odpowiadałyby zwrotowi “kara cielesna”. W takim przypadku należy znaleźć sposób, aby prawo było całkowicie jasne w kwestii przepisów przeciwko przemocy, napaści oraz upokarzaniu i aby to prawo miało zastosowanie w kontekście dyscyplinowania dzieci. Jeżeli niezbędna jest definicja, najbardziej precyzyjną pozostaje definicja kar cielesnych zastosowana przez Komitet Praw Dziecka w Komentarzu Ogólnym nr 8 (2006), ustęp 11.¹¹

3.2.3 PRACA Z RZĄDEM I PARLAMENTEM¹²

Opowiadając się za przyjęciem i wdrożeniem przepisów, zarówno z perspektywy społeczeństwa obywatelskiego, jak i decydentów, należy zbudować porozumienie, zainteresowanie oraz wsparcie w parlamencie, aby doprowadzić do wprowadzenia zmian.

PRZEKONUJĄCA ARGUMENTACJA MOŻE BYĆ OPARTA NA PONIŻSZYCH INFORMACJACH WE WSTĘPNEJ FAZIE KOMUNIKACJI:

- globalny ruch na rzecz zakazu
- zalecenia sformułowane przez Komitet Praw Dziecka w końcowych uwagach na temat sprawozdań poszczególnych państw w ramach Konwencji o Prawach Dziecka
- podsumowanie aktualnego statusu prawnego kar cielesnych we wszystkich środowiskach¹³
- podsumowanie reform niezbędnych do osiągnięcia pełnego zakazu
- odpowiednie badania krajowe
- dowody, które pokazują szkody, jakie kary cielesne mogą powodować w rozwoju dziecka

KROKI DO BUDOWANIA WSPARCIA OBEJMUJĄ:

- Identyfikację departamentu (-ów) rządu odpowiedzialnego (-ych) za ustawodawstwo w zakresie kar cielesnych oraz jednego lub więcej odpowiedzialnych ministrów, a także wyższych urzędników.
- Identyfikację partnerów - wsparcie może pochodzić od organizacji społeczeństwa obywatelskiego lub sojuszu organizacji, mediów, środowisk akademickich lub sektora zdrowia - w celu maksymalnego zwiększenia wpływu na rząd.
- Identyfikację wszystkich dzieci oraz młodych osób, które mogą być zaangażowane w rozmowy z rządem i spotkania.
- Wystąpienie pisemne do odpowiedzialnego (-ych) ministra (-ów) i urzędnika (-ów) wyższego szczebla, aby poruszyć tę kwestię i poprosić o spotkanie w celu jej omówienia.

Po podjęciu tych kroków należy nadal kontynuować korespondencję pisemną i telefoniczną oraz prośby o spotkania, pamiętając, że zmiana prawa może być długotrwałym procesem. Kolejne kroki mogą również obejmować:

- identyfikację najwyższych rangą parlamentarzystów, którzy są przychylni zakazowi, a także odpowiednich grup lub komisji parlamentarnych (takie jak Parlamentarna Komisja ds. Dzieci)

¹¹ Ibid.

¹² Więcej informacji na stronie: <http://endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/law-reform/Law-reform-briefing-5-2009-EN.pdf>

¹³ Więcej informacji na stronie: <https://endcorporalpunishment.org/global-progress/>

- przedyskutowanie strategii zwiększania wsparcia przed otwartą debatą w parlamencie, w celu uniknięcia przedwczesnego sprowokowania oporu
- poproszenie członka parlamentu o zadanie konkretnych pytań rządowi
- organizowanie spotkań/zapytań
- poproszenie członka parlamentu o zainicjowanie debaty w parlamencie na temat zakończenia stosowania kar cielesnych
- świadomość ewentualnych możliwości reformy prawa oraz zrozumienie procesu wprowadzania ustawodawstwa
- gotowość do udzielenia odpowiedzi na “często zadawane pytania” na temat zakazu.¹⁴
- opracowanie jasnych oraz zwięzłych informacji, przetestowanie ich na przychylnych parlamentarzystach oraz ich zmianę w razie potrzeby
- opracowanie bazy danych członków parlamentu, w tym danych kontaktowych parlamentarzystów i ich pracowników, w celu szybkiego i sprawnego doręczania oraz przesyłania informacji e-mailem/faksem
- unikanie informowania znanych przeciwników reformy prawa, którzy raczej nie zmienią swego zdania, ponieważ może to tylko wywołać bardziej aktywny opór.

04

planowanie wdrożenia zakazu stosowania kar cielesnych

Skuteczne wdrożenie prawa zakazującego stosowania kar cielesnych wymaga widocznej, międzysektorowej koordynacji w celu zapewnienia środków edukacyjnych oraz prewencyjnych, które są priorytetowe oraz powszechnie dostarczane i komunikowane. Dobra koordynacja, monitorowanie oraz ewaluacja w obrębie instytucji rządowych oraz między rządem a społeczeństwem obywatelskim zapewni skuteczne wdrożenie tego prawa.

4.1 KLUCZOWE ZASADY SKUTECZNEGO WDRAŻANIA

Oparcie na prawach: Skuteczne wdrażanie jest zorientowane na dziecko oraz skupia się na promowaniu praw dzieci. Obejmuje to, na przykład, plany wprowadzenia reformy prawa opracowane z udziałem dzieci i odzwierciedlające bardzo szeroki zakres doświadczeń oraz sytuacji, z jakimi spotykają się dzieci, w tym marginalizację, a także niekorzystne warunki życia/rozwoju. Musi także zaspokajać potrzeby dzieci żyjących w różnych rodzinach oraz formach opieki.

Zatwierdzenie przez rząd: Plany skutecznego wdrażania powinny być zatwierdzone przez rząd na najwyższym szczeblu oraz obejmować wszystkie odpowiednie departamenty odpowiedzialne za kwestie dzieci. Najlepiej, gdyby obejmowały departamenty zaangażowane w finansowanie oraz budżetowanie w celu zapewnienia wystarczających środków na wdrożenie. Powinny również odzwierciedlać odpowiednie role oraz być wspierane przez szereg sektorów, w tym: edukację, opiekę społeczną i zdrowotną, organy ścigania oraz pozarządowe i społecznościowe grupy, organizacje, które pracują z dziećmi lub dla nich, w tym prywatnych dostawców.

Ramy czasowe: Skuteczne wdrożenie powinno również obejmować jasne ramy czasowe dla wszystkich działań związanych z reformą prawa, w tym fazę przygotowawczą. Obejmowałyby to na przykład szkolenia dla kluczowych specjalistów oraz podnoszenie świadomości opinii publicznej na temat intencji prawa w celu “przygotowania gruntu” oraz uzyskania wsparcia.

Promocja: Wreszcie, plany dotyczące wdrażania powinny być szeroko promowane oraz rozpowszechniane, a także powinny zawierać ramy czasowe i mechanizmy monitorowania oraz raportowania na temat wdrażania zakazu (np. do parlamentu lub Rzecznika Praw Obywatelskich).

4.2 KOMPLEKSOWE KRAJOWE PLANY DZIAŁAŃ

Kompleksowy krajowy plan działania ma kluczowe znaczenie dla skutecznej reformy oraz wdrażania prawa. Pierwszym krokiem do opracowania takiego planu jest przeprowadzenie dokładnej analizy obecnej sytuacji, w tym badanie:

- wszelkich już podjętych działań, obejmujących m.in. opracowanie programów i materiałów, które kwestionują stosowanie kar cielesnych w różnych środowiskach;

- struktur wszystkich odpowiednich krajowych oraz lokalnych służb mających wpływ na dzieci oraz rodziny, które mogłyby być wykorzystane do wsparcia odejścia od stosowania kar cielesnych;
- dostępnych publikacji naukowych dotyczących rozpowszechnienia oraz postaw dotyczących brutalnych kar wobec dzieci.

Po przeprowadzeniu takiego przeglądu, istnieje możliwość, że rządy zaczną opracowywać krajowy plan we współpracy z różnymi zainteresowanymi stronami, które mogą pomóc w koordynowaniu wysiłków zmierzających do skutecznego wdrożenia zakazu. Może to być odrębny plan odejścia od stosowania kar cielesnych, zintegrowany z krajowym planem w celu wyeliminowania wszelkich form przemocy wobec dzieci lub być częścią kompleksowego planu ochrony dzieci.

PRZYKŁADY

Na przykład, w Finlandii przyjęto krajowy plan działania na rzecz ograniczenia stosowania kar cielesnych wobec dzieci na lata 2010-2015.¹⁵ Ten wieloletni dokument strategiczny z silnym naciskiem na prewencję pomógł skoordynować pracę agencji państwowych, organizacji pozarządowych oraz partnerów społeczeństwa obywatelskiego w zakresie tych samych celów oraz w celu uzyskania przeglądu alokacji zasobów, a także działań podejmowanych w tym obszarze.

Krajowe plany działania muszą również zostać odpowiednio zapisane w budżecie, w tym na potrzeby ewaluacji. Ważna jest regularna ocena wszystkich działań podejmowanych w celu wdrożenia zakazu w społeczeństwie, w tym okresowe badania różnych grup ludności, aby pomóc w dostosowaniu kampanii oraz programów zgodnie ze zmieniającymi się potrzebami społeczeństwa.

W Szwecji trwający proces wdrażania zakazu prawnego jest oparty na badaniach oraz okresowych ewaluacjach wpływu zakazu, które zawierają pytania do rodziców o ich stosunek do kar cielesnych. Odpowiedzi rodziców są cenne dla zrozumienia ich zmieniających się potrzeb oraz stanowią podstawę przyszłych programów oraz kampanii.

4.3 ELEMENTY SKUTECZNEGO WDROŻENIA

4.3.1 KOORDYNACJA

Skuteczne wprowadzenie w życie zakazu stosowania kar cielesnych obejmuje komunikację ze wszystkimi służbami odpowiedzialnymi za dzieci, rodziny oraz zdrowie publiczne, w tym wszelkie zdecentralizowane lub federalne struktury, tak aby zakaz był w pełni zrozumiały na wszystkich szczeblach rządowych.

Koordynacja wdrażania zakazu będzie również uwzględniać wszelkie usługi dla dzieci i/lub rodzin, które są zlecane prywatnym dostawcom lub agencjom pozarządowym, tak aby zrozumiały swoją odpowiedzialność za wdrożenie zakazu. Podejście to uznaje fakt, że rząd ostatecznie ponosi odpowiedzialność za ochronę dzieci oraz realizację praw dziecka, nawet jeśli poszczególne usługi mogą być świadczone przez sektor prywatny lub pozarządowy.

4.3.2 MONITOROWANIE WDRAŻANIA I EWALUACJA

Skuteczne wdrożenie powinno obejmować monitorowanie w celu zagwarantowania, że zakaz skutkuje pożądaną zmianą w społeczeństwie i normach społecznych, prowadząc do lepszej ochrony dzieci. Najlepsze efekty uzyskiwane są w sytuacji, gdy jest ono wcześniej wbudowane w proces planowania i obejmuje:

MONITOROWANIE STRUKTUR I NARZĘDZI:

- ocena wpływu praw dziecka i narzędzia ewaluacji wpływu do planowania oraz oceny wpływu reformy prawa;
- mechanizmy nadzoru, na przykład regularne składanie sprawozdań parlamentowi oraz pełne wykorzystanie takich organów jak krajowe instytucje zajmujące się prawami człowieka oraz biur rzeczników w procesie monitorowania.

¹⁵ Nie bij dziecka, Narodowy plan działania na rzecz ograniczenia kar cielesnych wobec dzieci (2010-2015) (Ministerstwo Spraw Społecznych i Zdrowia, 2011 r.)

BADANIA I DANE:

- Identyfikacja wskaźników i źródeł danych, które mogą być podzielone w celu monitorowania wpływu reformy prawa, w tym w odniesieniu do dzieci poszkodowanych lub wykluczonych. Należy zgromadzić dane dotyczące liczby zgłoszonych przypadków, ale konieczne jest również zgromadzenie danych, które pozwolą śledzić zmieniające się postawy w stosunku do kar cielesnych oraz informacje zwrotne od dzieci, a także ich rodzin na temat doświadczenia z usługami wsparcia.
- Najlepszym rozwiązaniem byłaby sytuacja, w której dane “wyjściowe” zostałyby zebrane przed przyjęciem prawodawstwa, tak aby w momencie, gdy reforma zostanie przyjęta, postęp mógłby być oceniany w odniesieniu do tego poziomu wyjściowego.
- W wyniku reformy może nastąpić wzrost liczby przypadków lub zgłoszeń. Należy się tego spodziewać oraz postrzegać to jako wskaźnik sukcesu, ponieważ pokazuje on wzrost przekonania do identyfikacji oraz zgłaszania przypadków przemocy wobec dzieci.

4.3.3 BUDŻETY ZORIENTOWANE NA DZIECI

Konwencja ONZ o Prawach Dziecka wymaga od rządów przydzielenia “maksymalnego zakresu [...] dostępnych zasobów” w celu ochrony praw dziecka i zapewnienia, że część budżetów krajowych przypisanych dzieciom jest jawna oraz publicznie dostępna.¹⁶ Dlatego odpowiednie finansowanie strategii wdrożenia zakazu stosowania kar cielesnych jest ważnym krokiem w kierunku skutecznej reformy prawa.

4.3.4 BUDOWANIE POTENCJAŁU I ZWIĘKSZANIE

ŚWIADOMOŚCI

Głównym celem reformy prawa zakazującej stosowania kar cielesnych będzie zapobieganie tym karom poprzez zmianę podejścia do ich stosowania oraz poprzez komunikowanie niedopuszczalnego charakteru brutalnych kar. Dlatego też realizacja krajowego programu szkoleń, budowania potencjału oraz podnoszenia świadomości jest niezbędnym krokiem do zapewnienia pełnego wdrożenia zakazu. Elementy te zostały omówione bardziej szczegółowo w sekcji 5 niniejszego poradnika.

¹⁶ Artykuł 4 Konwencji o Prawach Dziecka, patrz: https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf?_ga=2.180006244.1945329974.1534770920-415042064.1534770920

05

szkolenia i budowanie potencjału

Wszyscy profesjonaliści pracujący bezpośrednio i pośrednio z dziećmi potrzebują szkoleń oraz budowania potencjału, w celu zrozumienia prewencyjnego celu zakazu stosowania kar cielesnych, a także sposobu jego wdrożenia, aby jak najlepiej wspierać dzieci. Właściwe grupy specjalistów obejmują decydentów, pracowników socjalnych, nauczycieli, pracowników organów ścigania, pracowników służby zdrowia, a także inne osoby zaangażowane w opiekę nad dziećmi.

5.1 WSKAZÓWKI I SZKOLENIA

Zapewnienie programów szkoleniowych oraz budowania potencjału pomoże wszystkim osobom pracującym z dziećmi, a także rodzinami lub w ich imieniu zbudować potencjał do utrzymania w mocy zakazu stosowania kar cielesnych. Programy te obejmują cel i intencję prawa, sposób, w jaki prawo powinno być wdrażane w najlepszym interesie dziecka oraz sposób, w jaki specjaliści mogą rozpoznać, a także interweniować w razie potrzeby. Równie ważnym jest, aby jak najszersze grono specjalistów, szczególnie tych, którzy zapewniają wsparcie rodzicom, wyraźnie rozumiało alternatywy wobec brutalnych kar, mogło pokazać je rodzicom, a także opiekunom oraz mogło skutecznie bronić ich używania.

Punktem wyjściowym powinno być szkolenie zapewniające wszystkim specjalistom pracującym z dziećmi i rodzinami lub na ich rzecz zrozumienie:

- zasad zapisanych w Konwencji ONZ o Prawach Dziecka oraz zrozumienie, co ta kwestia oznacza w praktyce dla dziecka jako posiadacza praw
- definicji kar cielesnych oraz krzywdy spowodowanej ich użyciem, w tym tak zwanej "lekkiej" kary.

Ponadto, szkolenia i środki służące budowaniu potencjału powinny być dostosowane do potrzeb konkretnych grup specjalistów, takich jak opiekunowie, nauczyciele, specjaliści pracujący z rodzicami, policja, prawnicy/sędziowie, specjaliści zaangażowani w edukację.

5.1.1 OPIEKUNOWIE, NAUCZYCIELE

I PROFESJONALIŚCI PRACUJĄCY Z RODZICAMI

Szkolenia i budowanie potencjału dla opiekunów oraz nauczycieli pracujących z dziećmi, a także specjalistów świadczących usługi wsparcia dla rodziców i przyszłych rodziców, takich jak pracownicy socjalni, położne oraz pielęgniarki środowiskowe, powinny przekazywać następujące rezultaty, aby zapewnić zrozumienie przez daną osobę:

- zasad leżących u podstaw relacji bez przemocy oraz pozytywnego wpływu dobrych relacji i pozytywnej dyscypliny na rozwój dziecka
- szeregu pozytywnych metodologii dyscypliny, zapewnić jej dostęp do przykładów materiałów i podejść oraz pełne wyposażenie nie tylko do ich używania, ale także do wspierania innych w tym zakresie
- sposobów rozpoznawania oznak przemocy, czasu podjęcia wczesnej interwencji, zapewnienia wsparcia lub przekazania do systemów ochrony dzieci oraz sposobów wchodzenia w interakcję z rodzicami/opiekunami w takich okolicznościach, na przykład w zakresie komunikacji, umiejętności emocjonalnych oraz budowania zaufania.

5.1.2 POLICJA ORAZ PRAWNICY I SĘDZIOWIE

Szkolenia i budowanie potencjału dla specjalistów w zakresie organów ścigania (systemu prawnego/sądowniczego) powinny zapewniać jednostce zrozumienie:

- roli, jaką najlepszy interes dziecka odgrywa w procesie decyzyjnym we wdrażaniu zakazu i przygotowanie do podejmowania decyzji dostosowanych do każdego indywidualnego przypadku, w zależności od okoliczności oraz potrzeb danego dziecka
- zasady de minimis, zgodnie z którą prawo nie zajmuje się drobnymi sprawami, jak określono w Ogólnym Komentarzu na temat Kar Cieleśnych.

5.1.3 SPECJALIŚCI W EDUKACJI

Ukierunkowane szkolenia oraz budowanie potencjału dla specjalistów zajmujących się kształceniem formalnym i nieformalnym, takie jak "pozaszkolne" i oparte na wierze programy edukacyjne, a także usługi dla młodzieży, powinny również skutkować następującymi rezultatami:

- Pozytywna dyscyplina i metody edukacyjne bez użycia przemocy powinny być wbudowane w system edukacji i kulturę wszystkich szkół na każdym poziomie systemu edukacji (wczesne lata, nieformalne świadczenie).
- Szkoły powinny monitorować i oceniać skuteczność metod edukacyjnych bez przemocy oraz dysponować solidnymi systemami umożliwiającymi podjęcie działań przeciwko nauczycielom, którzy stosują kary cielesne w jakiegokolwiek formie.
- Nauczyciele nie tylko powinni rozumieć i stosować metody bez użycia przemocy, ale edukacja dzieci powinna obejmować także niestosowanie przemocy jako ważną zasadę, którą można włączyć do środków walki z przemocą rówieśniczą, zastraszaniem itp.
- Szkoły powinny zinstytucjonalizować środki wsparcia dla dzieci, które zgłaszają narażenie na kary cielesne.
- Szkoły są idealnymi miejscami do umiejscowienia wczesnych działań i wsparcia prewencyjnego dla rodziców oraz opiekunów, które powinny być dostępne dla wszystkich, być niestygmatyzujące i przedstawione w sposób, który zachęci wszystkich rodziców lub opiekunów do zgłaszania się po wsparcie.
- Nauczyciele i inni pracownicy systemu edukacji, tacy jak pracownicy młodzieżowi i wyznaniowi, powinni również zostać przeszkoleni, aby zrozumieć, w jaki sposób rozpoznać oznaki przemocy, kiedy uruchamiać wczesne działania, wsparcie lub przekazywać do systemów ochrony dzieci oraz jak wchodzić w interakcje z rodzicami/opiekunami w takich okolicznościach, na przykład w zakresie komunikacji, umiejętności emocjonalnych oraz budowania zaufania.

5.2 INTEGRACJA Z KRAJOWYMI I LOKALNYMI SYSTEMAMI OCHRONY DZIECI

Zakaz powinien być w pełni zintegrowany z systemami ochrony i zabezpieczania dzieci oraz oparty na bardzo jasnych wytycznych, ramach oraz standardach, aby wspierać specjalistów pracujących w tych obszarach w reagowaniu na przypadki stosowania kar cielesnych, szczególnie te, które są na tyle poważne, że wymagają dochodzenia w sprawach karnych. Powinno to dotyczyć nie tylko osób, które pracują na rzecz ochrony dzieci (np. pracowników socjalnych), ale także tych, którzy biorą udział w dochodzeniach i ściganiu (np. pracownicy służby zdrowia, policja, pracownicy wymiaru sprawiedliwości).

System ochrony dzieci i wszyscy pracujący w nim specjaliści muszą być ukierunkowani na dziecko oraz zawsze priorytetowo traktować najlepsze interesy dziecka w procesie decyzyjnym. System musi również zapewniać specjalistom jasność sytuacji w podejmowaniu decyzji, aby żadne dziecko nie zostało oddzielone od rodziny, chyba, że jest to ostateczność oraz jasne procedury przekazywania przypadków.

PRZYKŁADY

W regionie Morza Bałtyckiego i innych krajach wdrożono wiele ukierunkowanych na dziecko, zintegrowanych usług oraz sposobów interdyscyplinarnych reakcji na przypadki stosowania kar cielesnych. Przykłady udanych działań obejmują model Barnahus i Family Group Conferencing. Krajowy plan działania jest tutaj szczególnie ważny, ponieważ jest to mechanizm pomagający koordynować wszystkie podmioty uczestniczące w realizacji zakazu, a także służy pełnemu wyrażeniu odpowiedzialności, jaką rząd ma nad zdecentralizowanymi, sprywatyzowanymi lub prowadzonymi przez społeczność usługami dla dzieci, które są finansowane przez rząd (patrz sekcja 3). W szczególności finansowanie, potencjalnie przeznaczone na takie usługi, może być przydatnym mechanizmem zapewniającym podstawowe zasady wspierające wprowadzenie zakazu:

- Służby powinny koncentrować się wokół praw dziecka i uwzględniać najlepsze jego interesy jako główny element wszystkich działań.
- Przywódcy społeczni, wolontariusze i aktywiści powinni rozumieć cel zakazu we wszystkich środowiskach i być w stanie popierać alternatywy, takie jak modele pozytywnego rodzicielstwa.
- Służby powinny mieć natychmiastowy dostęp do systemu organów ścigania, aby w razie potrzeby przekazywać przypadki.

06

współpraca ze stronami

Skuteczne wdrażanie wymaga skoordynowanych działań służb oraz instytucji koordynowanych przez władze krajowe i lokalne dla rzecz dzieci, rodziców, innych opiekunów, rodzin, społeczności, a także społeczeństwa obywatelskiego. Społeczeństwo to obejmuje służby prowadzone przez organizacje charytatywne, środowisko akademickie, media, grupy wyznaniowe, a także inne organizacje.

Wdrożenie zakazu stosowania kar cielesnych wymaga środowiska, w którym grupy te mogą najskuteczniej działać, aby wspierać wdrażanie zakazu w całym społeczeństwie.¹⁷

6.1 RODZICE I RODZINA

Prawdopodobnie najważniejszym środowiskiem w społeczeństwie obywatelskim w odniesieniu do ochrony dzieci przed przemocą jest środowisko rodzinne. Dlatego inicjatywy mające na celu zapobieganie karom cielesnym powinny rozpoczynać się w domu rodzinnym lub w innych środowiskach domowych. Ponieważ głównym celem prawodawstwa jest zapobieganie, ważne jest, aby jasno stwierdzić, że jakakolwiek przemoc wobec dzieci, w tym w domu, jest niedopuszczalna i że dostępnych jest wiele alternatywnych metod rodzicielstwa bez przemocy.

Inicjatywy promujące pozytywne rodzicielstwo obejmują szeroki zakres różnych działań, w tym kampanie prewencyjne, świadczenie usług wsparcia oraz programy indywidualne i edukacyjne. Ogólnym celem takich działań jest zmiana norm, postaw i/lub zachowań rodziców oraz umożliwienie przejścia z rodzicielstwa, które stosuje kary do pozytywnego rodzicielstwa. Programy oferują szeroką gamę metodologii oraz narzędzi, w tym publiczne kampanie informacyjne, szkolenia bezpośrednie lub internetowe w zakresie umiejętności pozytywnego rodzicielstwa, interwencji terapeutycznych, sieci społecznych, interwencji i wizyt domowych pielęgniarek rodzinnych.

Wsparcie udzielane rodzinie powinno gwarantować przede wszystkim, że zakaz stosowania kar cielesnych promuje zapobieganie ich stosowaniu i edukuje członków rodziny na temat korzyści płynących z pozytywnego wychowania dzieci oraz informuje o krzywdach dzieci spowodowanych wszelkimi formami przemocy przeciwko nim. Interwencje w środowisku rodzinnym muszą zaspokajać potrzeby szerokiej gamy środowisk domowych, w których dziecko może żyć, w tym opieki zastępczej oraz ośrodków opiekuńczych, opieki nieformalnej i wielopokoleniowych rodzin. Wszelkie wsparcie zapewniane w tych środowiskach powinno nie tylko działać na rzecz eliminowania kar cielesnych, ale również dążyć do poprawy jakości świadczonej opieki i zapewnienia zaspokojenia potrzeb rozwojowych dziecka.

Programy pozytywnego rodzicielstwa w celu wyeliminowania stosowania kar cielesnych w środowisku rodzinnym są najbardziej skuteczne, jeśli są:

- skoncentrowane na wczesnych działaniach oraz zapobieganiu przemocy
- ukierunkowane na dziecko i oparte na prawach dziecka
- na podstawie badań i dowodów
- włączające, łatwo dostępne, niestygmatyzujące, lokalne
- wieloagencyjne i zapewniające rodzinie potrzebną wiedzę i wsparcie.

¹⁷ Komitet Praw Dziecka, "Komentarz ogólny nr 5 (2003): Ogólne środki wdrażania Konwencji o Prawach Dziecka", ust. 56.

Aby najlepiej zaspokajać potrzeby rodziców i opiekunów, modele realizacji obejmują programy “powszechne”, otwarte dla wszystkich, “selektywne” modele, które są ukierunkowane na określone grupy i “ukierunkowane” modele, gdzie osoby są kierowane do konkretnych grup lub wsparcia ze względu na ryzyko przemocy.

6.2 DZIECI

Artykuł 12 Konwencji ONZ o Prawach Dziecka określa prawo dziecka do bycia wysłuchanym. Zapewnia ona dzieciom prawo do wyrażania swoich poglądów i do nadawania im odpowiedniej wagi, stosownie do ich wieku oraz dojrzałości we wszystkich sprawach, które ich dotyczą. Artykuł 12 jest uznawany za jedną z przewodnich zasad Konwencji i fundamentalną dla interpretacji i realizacji wszystkich innych praw. Uznaje, że dzieci są ekspertami w swoim życiu i doświadczeniach oraz stosuje je zarówno do uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym, jak i do postępowań sądowych oraz administracyjnych dotyczących dziecka. Te ostatnie wymagają komunikacji i wywiadów z uwzględnieniem potrzeb dzieci, w tym zapewnienia przyjaznego dzieciom środowiska. Pod względem uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym, dzieci mogą wnieść cenny wkład w projektowanie usług oraz odpowiedzi na przypadki przemocy w domu. Proces angażowania dzieci w ten sposób musi być starannie przygotowany, zarówno w celu zapewnienia ochrony, jak i wyboru najlepszych metod dla dzieci w różnym wieku, o różnych poziomach dojrzałości i zdolności wyrażania siebie. Opcje mogą obejmować wykorzystanie dramy, sztuki, malarstwa, tworzenie krótkich filmów lub cyfrowego opowiadania historii.

PRZYKŁAD

Rzecznik Praw Dziecka w Szwecji pracuje metodą „Młodzi mówcy” (z ang. Young Speakers)¹⁸ przeprowadzając rozmowy i dyskusje grupowe z dziećmi w różnych sytuacjach, w tym na temat przemocy. Rzecznik Praw Dziecka opracował również przyjazną dla dzieci stronę internetową “Koll på Soc”¹⁹ we współpracy z dziećmi, która zapewnia przyjazne dzieciom informacje na temat ich praw, w jaki sposób mogą kontaktować się ze służbami społecznymi, roli służb społecznych oraz odpowiednich przepisów, w tym prawnego zakazu stosowania kar cielesnych.

ZALECENIA OD DZIECI I MŁODZIEŻY Z REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO:²⁰

- Dzieci chcą mieć większy dostęp do wysokiej jakości informacji na temat zapobiegania przemocy, swoich praw oraz tego gdzie uzyskać pomoc w razie potrzeby. W tym celu przydatne będą interaktywne strony internetowe oraz dedykowana przestrzeń w pobliżu szkół lub innych miejsc, w których dzieci spędzają czas.

- Pracownicy socjalni powinni być bardziej proaktywni i nawiązywać kontakt z dziećmi, które, ich zdaniem, doświadczają przemocy w domu, aby mogły się wypowiedzieć.
- Uczniowie chcieliby móc anonimowo kontaktować się z pracownikiem socjalnym w dowolnym momencie. Może to pomóc zmniejszyć obawy i niepewność co do skutków, jakie może mieć dla rodziny wypowiedzenie się na temat przemocy w domu.

6.3 SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

Szeroka gama partnerów społeczeństwa obywatelskiego może odegrać pozytywną rolę we wspieraniu wdrażania prawa i transformacji postaw. Jednak, aby zaangażować te podmioty, muszą mieć one możliwość korzystania ze szkoleń oraz budowania potencjału w tej dziedzinie, na przykład za pomocą materiałów informacyjnych, przewodników, szkoleń lub koalicji/sieci dostarczających informacji i wsparcia.

PRZYKŁADY WPLYWOWYCH PARTNERÓW SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO OBEJMUJĄ PONIŻSZE KWESTIE:

- Organizacje zawodowe lub świadczące usługi, takie jak związki zawodowe nauczycieli lub pracowników służby zdrowia, stowarzyszenia rodziców i organizacje pozarządowe zajmujące się prawami dziecka. Takie organizacje odgrywają ważną rolę w zmianie zachowań oraz postaw społecznych poprzez propagowanie, podnoszenie świadomości, szkolenia, świadczenie usług i dostarczanie programów, na przykład dla rodzin lub młodzieży.
- Infolinie dla dzieci odgrywają ważną rolę w rozpowszechnianiu informacji i zapewnieniu dzieciom możliwości zgłaszania przypadków przemocy oraz otrzymywania porad. W wielu krajach infolinie dla dzieci wdrożyły kampanie mające na celu podniesienie świadomości na temat prawa do ochrony przed przemocą i tego gdzie można uzyskać pomoc, a także często dostarczają statystyk i raportów jakościowych.
- Grupy wyznaniowe, w tym przywódcy religijni, wspólnoty religijne oraz instytucje akademickie,²¹ diaspory, inne organizacje społeczne oraz liderzy mogą być wartościowymi partnerami w budowaniu potencjału. Mogą przekazywać kluczowe wiadomości swoim społecznościom, ale także zapewniać szkolenia, budowanie potencjału i wsparcie dla dzieci i rodzin, a także dla osób zaangażowanych w edukację społeczności oraz usługodawców (np. opieka dzienna oparta na wierze oraz edukacja nieformalna).

¹⁸ Więcej informacji na stronie: <https://www.barnombudsmannen.se/young-speakers/om-unga-direkt/>

¹⁹ Więcej informacji - <https://kollpasoc.se/>

²⁰ Dzieciństwa bez przemocy: odejście od kar cielesnych w regionie Morza Bałtyckiego, Konsultacja Krajowa, Szwecja, 8-10 maja 2017 r., s. 22-24; i Dzieciństwa bez przemocy: odejście od kar cielesnych w regionie Morza Bałtyckiego, Raport z Konsultacji Krajowych, Estonia, 15-17 listopada 2017 r.

²¹ Więcej informacji - <http://endcorporalpunishment.org/resources/thematic-publications/handbook-for-multi-religious-gatherings-2016/>

- Należy uwzględnić sektor prywatny, zwłaszcza ze względu na jego zasoby finansowe, a także zasięg. Instytucje korporacyjne mogą angażować się w kampanie, rozwijając kanały komunikacji i materiały oraz wspierając edukację swoich pracowników w zakresie strategii rodzicielstwa bez przemocy.²²
- Media i kluczowe osobistości publiczne, takie jak osoby prowadzące kampanie, dziennikarze czy pracownicy akademicy, mogą szeroko rozpowszechniać informacje oraz wskazywać usługi wsparcia, takie jak wsparcie dla rodziców w celu zapewnienia jak najszerzego dostępu.

---

²² Dzieciństwa bez przemocy; Konsultacje ze stronami podczas Spotkania Ekspertów, Warszawa, 13-14 marca 2018 r. : "Praca z sektorem korporacyjnym w zakresie praw dziecka" Henrika Holmquista na stronie <http://www.childrenatrisk.eu/nonviolence/2018/03/14/expert-meeting-communication-and-campaigns-related-to-the-legal-prohibition-of-corporal-punishment>
Więcej informacji na stronie: <http://endcorporalpunishment.org/resources/thematic-publications/handbook-for-multi-religious-gatherings-2016/>

zwiększanie świadomości

Konieczna jest spójna oraz dostrzegalna komunikacja, aby umożliwić różnym odbiorcom zrozumienie oraz wspieranie zakazu stosowania kar cielesnych oraz zrozumienie prawa dzieci do wolności od wszelkich form przemocy. Kluczowe przesłania, które należy przekazać, dotyczą faktu, iż kary cielesne są niedopuszczalne, a także szkodliwe dla dziecka oraz że dzieciństwo bez przemocy przy wykorzystaniu metod pozytywnego rodzicielstwa przynosi korzyści zarówno dzieciom, jak i rodzicom, a także całemu społeczeństwu.

Obecnie istnieje coraz więcej dowodów prawnych, społecznych i naukowych na poparcie argumentów za zakazem stosowania kar cielesnych wobec dzieci, co wyraźnie pokazuje, że wszelkie formy przemocy wobec dzieci są niedopuszczalne. Kampanie informujące oraz podnoszące świadomość odgrywają istotną rolę w zapewnieniu wdrożenia przepisów krajowych zakazujących stosowania kar cielesnych wobec dzieci.

Kampanie mogą generować świadomość i wspierać zakaz prawny oraz promować przejście od stosowania kar cielesnych w społeczeństwie do zrozumienia, a także stosowania pozytywnych postaw wobec dyscypliny niestosującej przemocy. Kampanie i podnoszenie świadomości mogą angażować partnerów na wszystkich szczeblach, a także obejmować szeroki wachlarz podmiotów w zakresie zdrowia, edukacji, organizacji pozarządowych, grup wyznaniowych i społecznościowych - ponieważ wszyscy ci partnerzy odgrywają ważną rolę we wdrażaniu zakazu.

Kampanie będą najbardziej skuteczne, jeśli zostaną uwzględnione w strategiach krajowych, które obejmują szeroki zestaw działań, są skierowane do dużej populacji i są podtrzymywane w czasie. Połączenie różnych inicjatyw może być najskuteczniejszym sposobem na zmianę zachowań i postaw. Na przykład, takie połączenie może obejmować powszechną kampanię medialną, podejścia oparte na partycypacji oraz informacje oferowane przez usługodawców oraz szkolenia dla rodziców w zakresie strategii rodzicielstwa bez przemocy.

ZWIĘKSZENIE ŚWIADOMOŚCI W ZAKRESIE PRAWA I JEGO IMPLIKACJE MOGŁYBY OBEJMOWAĆ:

- przekazywanie dziecku informacji dotyczących prawa do ochrony przed karami cielesnymi i wszystkimi innymi okrutnymi lub poniżającymi formami kary wobec dzieci oraz dorosłych;
- rozpowszechnianie informacji na temat niebezpieczeństw związanych z karami cielesnymi i zapewnianie alternatyw;
- informowanie o celu prawa (zapobieganie) i sposobie jego wdrożenia (najlepsze interesy).

7.1 ZMIANA ZACHOWANIA I TRANSFORMACJA SPOŁECZNA

Komunikacja w zakresie zmiany zachowania oraz transformacji społecznej to dwa uzupełniające się podejścia do indywidualnych praktyk i wpływów społecznych, które utrudniają wdrażanie przepisów krajowych. Zmiana zachowania dotyczy indywidualnej wiedzy, postaw i praktyk, a transformacja społeczna koncentruje się na społecznościach i szerszym społeczeństwie w celu zmiany krzywdzących praktyk kulturowych, norm społecznych oraz przekonań religijnych, które wpływają na indywidualne zachowanie.

Podnoszenie świadomości pozostaje ważnym elementem wszystkich strategii komunikacyjnych dotyczących zmiany zachowań i transformacji społecznej. Na przykład, informowanie ludzi o wpływie kar cielesnych i usługach wsparcia dostępnych dla rodziców i dzieci pomoże uzyskać świadomość, a także zgodę społeczną wspierającą prawo i zmianę

zachowań. Jednak samo podnoszenie świadomości na temat prawa nie gwarantuje automatycznie silnego wsparcia społecznego i indywidualnego zaangażowania w tę zmianę. Komunikacja powinna zatem wykraczać poza informacje o zakazie i sposobie jego wdrażania. Powinna także stanowić podstawę do zdefiniowania nowego konsensusu w społeczeństwie, zgodnie z którym żadna przemoc wobec dziecka, niezależnie od jej natężenia, jest nie do przyjęcia

7.2 PODEJŚCIA OPARTE NA PRAWACH

Wszystkie strategie podnoszenia świadomości i zmiany zachowań powinny koncentrować się na prawach dziecka oraz obejmować partycypację dzieci. W praktyce oznacza to, że zasada najlepszego interesu dziecka powinna mieć kluczowe znaczenie dla planowania, wdrażania oraz ewaluacji kampanii, a także wszelkich działań na rzecz dzieciństwa bez przemocy; należy skupić się na rozwijaniu potencjału osób, które mają obowiązek wdrażania ustawodawstwa w celu rozumienia praw dziecka; należy dołożyć szczególnych starań, aby zapewnić dzieciom odpowiednie informacje oraz ich aktywne uczestnictwo w podnoszeniu świadomości oraz w kampaniach.

7.3 GRUPY KLUCZOWE

Najlepiej będzie, jeśli komunikacja, podnoszenie świadomości i zmiana zachowania dotrą do wszystkich grup społecznych i uwzględnią konkretne potrzeby, postawy oraz praktyki. Same powszechne podejścia lub kampanie na dużą skalę mogą nie przekonać niektórych społeczności, szczególnie tych, które mogą stanowić szczególne ryzyko dla dzieci. W związku z tym, kampanie powinny być również inkluzywne - na przykład w odniesieniu do ojców, dzieci z niepełnosprawnością oraz dzieci z mniejszościowych grup etnicznych.

7.4 PARTNERSTWO

Silne i szerokie partnerstwo ma kluczowe znaczenie dla skutecznej zmiany zachowań i transformacji społecznej. Wspólna praca może pomóc w zapewnieniu inkluzywnego podnoszenia świadomości oraz kampanii, które docierają, a także angażują wszystkich ważnych odbiorców w działania i przekazywanie informacji, które są skuteczne i dostosowane do ich różnych potrzeb. Takie partnerstwo pozwala zebrać także masę krytyczną i pokazuje, że różne grupy oraz zawody, takie jak lekarze, politycy, grupy wyznaniowe, nauczyciele, policja oraz społeczeństwo obywatelskie zdecydowanie stoją za ustawowym zakazem stosowania kar cielesnych wobec dzieci.

7.5 ETYKA W PROWADZENIU KAMPANII

Kluczowe zasady w celu zapewnienia etycznej kampanii obejmują poszanowanie praw uczestników i szacunek dla szerszej społeczności. W przypadku uczestników może to obejmować na przykład świadomą zgodę, prywatność, ochronę danych i zabezpieczenie uczestników przed krzywdą. W przypadku szerszej społeczności lub grupy docelowej kampania etyczna "nie wyrządzi krzywdy", na przykład nie narazi dzieci na ryzyko ani nie przyczyni się do generowania nieufności u dzieci oraz dorosłych.

7.6 PRZEKAZYWANIE KLUCZOWYCH WIADOMOŚCI

W każdej kampanii informacyjnej ważne jest również określenie momentów, w których łatwiej będzie dotrzeć do docelowych odbiorców i będą oni szczególnie podatni na odbieranie najważniejszych wiadomości dostarczanych im. W przypadku kar cielesnych, takie możliwości mogą pojawić się w związku z następującymi kwestiami:

- rejestracją urodzin;
- usługami świadczonymi przed i po porodzie;
- kontaktami pracowników służby zdrowia z rodzicami, przyszłymi rodzicami i dziećmi;
- rozpoczęciem uczęszczania do przedszkola, szkoły, w związku ze szkolnym programem nauczania i nieformalnymi środowiskami edukacyjnymi;
- usługami społecznymi w kontakcie z dziećmi;
- szkoleniem wstępnym i doskonaleniem zawodowym w miejscu pracy dla wszystkich osób pracujących z dziećmi i rodzinami oraz dla nich, w tym dla nauczycieli, a także pracowników opieki;
- elementami społeczeństwa obywatelskiego w kontakcie z dziećmi oraz rodzinami, w tym grupami
- religijnymi/wyznaniowymi, klubami sportowymi, zajęciami artystycznymi, kulturalnymi, a także innymi zajęciami rekreacyjnymi dla dzieci i rodzin;
- środkami masowego przekazu - billboardy oraz radio/telewizja;
- podnoszeniem świadomości w internecie i tworzeniem sieci społecznościowych itp.

wnioski

KLUCZOWE KROKI NA RZECZ OSIĄGNIĘCIA DZIECIŃSTW BEZ PRZEMOCY

Wyraźne i jasne ustawodawstwo dotyczące zakazu, które obejmuje wszystkie środowiska, w których może być dziecko (np. dom, szkoła).

Odpowiednie przepisy dotyczące szkoleń i budowania potencjału, które obejmują usługodawców, w tym pracowników socjalnych, służby zdrowia, organów ścigania i edukacji.

Towarzyszące systemy ochrony dzieci, które skutecznie wdrożą prawo w najlepszym interesie dziecka.

Zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności udzielanie rodzicom i opiekunom informacji oraz wsparcia w korzystaniu z pozytywnej dyscypliny.

Kompleksowy krajowy plan działania na rzecz wdrożenia zakazu, który koncentruje się na dzieciach oraz jest wielosektorowy i obejmuje:

- Mechanizmy koordynacji
- Mechanizmy monitorowania i ewaluacji
- Odpowiednie zasoby

Kampanie podnoszące świadomość w celu promowania zakazu stosowania kar cielesnych oraz wspierania zmian w postawach i zachowaniach związanych z przemocą w wychowaniu dzieci.

Dzieciństwo bez przemocy

Program Dzieciństwo bez przemocy (z ang. Non-Violent Childhoods) ma na celu promowanie pełnego wdrożenia prawnego zakazu stosowania kar cielesnych w regionie Morza Bałtyckiego poprzez wspólne, wielostronne planowanie i działania. Program jest zarządzany przez Radę Państw Morza Bałtyckiego i wspólnie finansowany przez Komisję Europejską.

www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Rada Państw Morza Bałtyckiego

Założona w 1992 r. Rada Państw Morza Bałtyckiego jest politycznym forum dla regionalnej współpracy i dialogu międzyrządowego. Krajami członkowskimi są Dania, Estonia, Finlandia, Niemcy, Islandia, Łotwa, Litwa, Norwegia, Polska, Rosja, Szwecja, a także Komisja Europejska. Rada działa poprzez swoje sieci i grupy ekspertów. W 1998 r. rozpoczęła prace nad wdrożeniem Konwencji ONZ o Prawach Dziecka. Grupa ekspertów Rady ds. Dzieci Zagrożonych Przemocą angażuje się we współpracę z partnerami krajowymi, regionalnymi i międzynarodowymi w celu położenia kresu krzywdzeniu, wykorzystywaniu, handlowi, a także wszelkim formom przemocy wobec dzieci. **www.cbss.org**

Regionalna inicjatywa i partnerstwo

Program Dzieciństwo bez przemocy działa we współpracy z ministerstwami z Estonii, Finlandii, Łotwy i Szwecji oraz z Rzecznikiem Praw Dziecka w Polsce. Przedstawiciele ministerstw, parlamentów narodowych, biur praw obywatelskich dla dzieci, środowisk akademickich i organizacji, a także dzieci z większości krajów regionu Morza Bałtyckiego, uczestniczyli dodatkowo w spotkaniach ekspertów oraz wnieśli swój wkład w program i poradniki z wytycznymi. Obecni byli również eksperci z innych krajów i instytucji europejskich.

Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children

Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children współpracuje z rządami i podmiotami pozarządowymi w zakresie powszechnego zakazu i eliminacji stosowania kar cielesnych wobec dzieci. Jest międzynarodowym partnerem programu Dzieciństwo bez przemocy.

www.endcorporalpunishment.org

Poradnik

Poradnik **Krok Po Kroku** dotyczący wdrażania Konwencji o Prawach Dziecka w celu zaprzestania stosowania kar cielesnych

---

Zapewnienie dzieciństwa bez przemocy - wytyczne dotyczące wdrażania zakazu stosowania kar cielesnych w środowisku domowym

---

Rodzicielstwo dla dzieciństwa bez przemocy - pozytywne rodzicielstwo w celu zaprzestania stosowania kar cielesnych

---

Budowanie społeczności wspierających dzieciństwa bez przemocy – kampanie zwiększające świadomość w celu zaprzestania stosowania kar cielesnych

---

Usługodawcy jako liderzy dzieciństwa bez przemocy – świadczenie usług dla dzieci i rodziców w celu zaprzestania stosowania kar cielesnych

---

Śledzenie postępów na drodze do dzieciństwa bez przemocy - pomiar zmian w postawach i zachowaniu w celu zaprzestania stosowania kar cielesnych

---

Program Dzieciństwo bez przemocy prowadzony jest przez
Radę Państw Morza Bałtyckiego we współpracy z:

Ministerstwem Spraw Społecznych Estonii
Ministerstwem Spraw Społecznych i Zdrowia Finlandii
Ministerstwem Opieki Społecznej Łotwy
Rzecznikiem Praw Dziecka w Polsce
Ministerstwem Zdrowia i Spraw Społecznych Szwecji
Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children

Więcej informacji na temat programu Dzieciństwo bez przemocy, w tym poradników z wytycznymi i dotyczących kampanii, można znaleźć na stronie www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Ten projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Prawa, Równość i Obywatelstwo na lata 2014-2020. Niniejsza publikacja odzwierciedla jedynie poglądy autorów, a Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji zawartych w tych publikacjach.

GLOBAL INITIATIVE TO
**End All Corporal
Punishment of Children**